

Извештај за готовински текови

Abstract

Cash flow statement, as one of the more significant recent financial reports, is a review of all cash inflows and outflows for a period of time, arising from operational, financial and investment activities of the company. This report explains the changes in the balance sheet and complement the data and information from the income statement.

Like the income statement, which gives a detailed description of how operational activities cause changes in the profit, cash flow statement gives a detailed overview of changes in one of the items of the balance sheet - account to which funds are recorded.

ВОВЕД

Извештајот за парични текови, како еден од позначајните финансиски извештаи од понова природа, претставува преглед на сите парични приливи и одливи за одреден временски период, кои произлегуваат од оперативните, финансиските и инвестиционите активности на компанијата. Со овој извештај всушност се дообјаснуваат настанатите промени во билансот на состојба и се надополнуваат податоците и информациите од билансот на успех.

Како и билансот на успех кој дава детален опис за тоа на кој начин оперативните активности предизвикуваат промени во остварената добивка, извештајот за парични текови дава детален преглед на промените во една од ставките од билансот на состојба – сметката на која се евидентираат паричните средства.

1. Определување на готовинските текови од оперативни, финансиски и инвестициони активности

Добивката, како категорија од билансот на успех, може да се смета како мерка со која се утврдува успешноста на работењето на компанијата во создавањето на нето средствата, односно средствата намалени за обврските.¹ Зголемувањата на остварената нето добивка се придружени со зголемување

¹ Charles T.Horngren, Gari L. Sandem, John A.Eliot, "Basics of financial accounting:", Person Education Inc.,2002, pp.267.

на средствата и намалување на обврските на компанијата. Сепак, добивката, особено кога се користи концептот на сметководство на пресметковна основа, не ја мери успешноста на работењето на компанијата во создавањето на парични средства. Тргувајќи од фактот дека деловниот субјект се формира за да создава поврат на паричните средства на сопствениците и од причина што обврските спрема кредиторите мора да се плаќаат во парични средства, носителите на деловни одлуки бараат и финансиски извештај кој е фокусиран на паричните средства, како дополнување на билансот на успех. Извештајот за готовински текови се изготвува за да се задоволи токму оваа потреба.

Извештајот за парични текови, како еден од позначајните финансиски извештаи од понова природа, претставува преглед на сите парични приливи и одливи за одреден временски период, кои произлегуваат од оперативните, финансиските и инвестиционите активности на компанијата. Со овој извештај всушност се дообјаснуваат настанатите промени во билансот на состојба и се надополнуваат податоците и информациите од билансот на успех.²

Како и билансот на успех кој дава детален опис за тоа на кој начин оперативните активности предизвикуваат промени во остварената добивка, извештајот за парични текови дава детален преглед на промените во една од ставките од билансот на состојба – сметката на која се евидентираат паричните средства.

Информациите од извештајот за парични текови треба да им помогнат на инвеститорите и доверителите во проценката на способноста на компанијата да генерира идни позитивни парични текови, за способноста за плаќање на обврските и дивидендите, а исто така треба да ги објаснат и причините зошто искажаната нето добивка во билансот на успех се разликува од нето промената на паричните средства.

Извештајот за парични текови ги презентира засебно паричните текови од оперативните активности и посебно паричните текови од финансиските и инвестициските активности. Со анализата на овие индивидуални парични текови, тековните и потенцијални сопственици и кредитори имаат можност да добијат сознанија за следните аспекти од работењето на компанијата:³

- Изворите на финансирање на работењето, било преку интерно генерирани фондови или екстерни извори на средства;
- Способноста на компанијата да ги извршува должничките обврски (плаќање на камати и основни долгови);
- Способноста на компанијата да ја финансира сопствената експанзија преку оперативниот паричен тек;
- Способноста на компанијата да врши исплата на дивидендите на акционерите;
- Флексибилноста на компанијата во финансирањето на активностите.

Компанија која генерира парични текови единствено преку продажба на своите средства (инвестициони активности) или преку издавање на повеќе акции (финансиски активности), не може да опстои подолг временски период.

² Неда Петроска-Ангеловска, „Готовинскиот тек и ликвидноста во претпријатијата“, Скопје, 2007, стр.234.

³ Frank J. Fabozzi, Pamela P. Peterson, “Financial management & Analysis”, John Wiley and Sons, 2003, pp.138.

За обезбедување на идниот просперитет компанијата мора да генерира парични текови од нејзините основни оперативни активности.

Паричниот тек од оперативните активности е најкомплексниот дел од трите засебни текови на извештајот за парични текови. Идеално, овој паричен тек може да се добие директно, со собирање на сите парични примања и одземање на сите исплати во периодот за кој се однесува извештајот за готовински тек. Во практиката ова сумирање се извршува со тешкотии и затоа најчесто до паричните текови од оперативните активности се доаѓа на индиректен начин. За методите на подготовка на извештајот за парични текови ќе стане збор во следното поглавје.

Оперативните активности ги опфаќаат сите трансакции и настани кои се главни активности на една компанија од кои таа остварува приходи и кои ја определуваат нето добивката, односно загубата од работењето.

Готовинските текови од инвестициските активности ги опфаќаат приливите и одливите на готовина кои настануваат врз основа на продажба или вложување во постојани средства, како и вложувања во други компании или долгорочни хартии од вредност и нивна продажба. Овде спаѓа и наплатата на камата и дивиденди остварени од тие вложувања.⁴

Во групата на готовински текови од финансиски активности спаѓаат готовинските приливи и одливи кои произлегуваат од активностите поврзани со обезбедување на финансиски средства, како и сервисирањето на обврските кои произлегуваат од финансирањето. Овде може да се истакнат приливите по основ на долгорочните кредити, емисија на долгорочни обврзници и акции, исплата на главницата по основ на долгорочните кредити и обврзници, како и исплата на дивиденда за емитираните акции. Во врска со платените камати по основ на кредитите, во практиката постојат дилеми во однос на нивното вбројување во оперативни или финансиски активности. Согласно Меѓународните сметководствени стандарди, платените камати и дивиденди може да бидат класифицирани и како оперативни и како финансиски текови, зависно од основната дејност на компанијата, додека наплатените камати и дивиденди како оперативни или инвестициски текови.⁵

Значењето на извештајот за готовински текови се гледа во корисните информации до кои може да се дојде со неговата анализа. Со споредба на информациите од овој извештај со оние во билансот на успех може да се види колку од приходите се реално наплатени, колку трошоци се платени, структурата на готовинските текови во однос на квалитетот на приливите и целите за кои се направени одливите и слично. За нормално работење и развој на компанијата е потребно оперативните приливи да бидат доволни за да можат да ги покријат негативните инвестициски и финансиски текови.

Анализата на извештајот за готовински текови може да се насочи и кон утврдување на тоа како се финансираат порастите на одделните сметки.⁶ Доколку постои, на пример, значителен пораст на залихите или побарувањата од купувачите, треба да се испита дали постои и соодветен пораст на обврските или краткорочните банкарски кредити. Доколку не постои, се

⁴ Спасов, Синиша, Сашо Арсов, „Финансиски менаџмент“, Економски факултет, Скопје, 2004, стр.37.

⁵ Службен весник на Република Македонија, бр.94, 2004, стр.220.

⁶ Stanley b. Block, Geoffrey A. Hirt, “Foundation of Financial Management”, McGraw-Hill, 2008, pp.238.

поставува прашањето за соодветноста на користење на изворите, поточно користење на долгорочни извори за задоволување на краткорочни потреби од финансиски средства. Или, друго значајно прашање кое се однесува на начинот на финансирање на стекнувањето и набавката на нови постојани средства. Овде е важно да се оцени дали овие средства се финансираат од долгорочни извори или остварената добивка, бидејќи доколку се врши нивно финансирање од краткорочни извори на средства, компанијата би се соочила со значителен ризик во своето идно работење.

Извештајот за готовински текови претставува основа и за многу други анализи, со кои преку вклучување или исклучување на различни елементи, се овозможува диференциран поглед врз ефикасноста на работењето на компанијата. Со тоа им се даваат на менаџерите, на сопствениците, аналитичарите и на сите потенцијални инвеститори дополнителни информации, кои тие ќе ги искористат во донесување на деловните одлуки.

2. Изготвување на извештајот за готовински текови по пат на директна и индиректна метода

Изготвувањето на извештајот за готовински текови се одвива преку четири фази:

- Утврдување на готовинските текови од оперативните активности;
- Утврдување на готовинските текови од финансиските активности;
- Утврдување на готовинските текови од инвестициските активности;
- Составување на извештајот за готовински текови.

Самата постапка на составување на извештајот за готовински текови може да се изврши со користење на два метода: директен и индиректен метод. Овие два метода се разликуваат само во поглед на утврдување на готовинските текови од оперативните активности, додека останатите фази се исти кај двата метода. Директниот метод на изготвување на извештајот за готовински текови дава повеќе информации во однос на индиректниот, додека индиректниот метод е полесен за примена.

Кај директниот метод на изготвување на извештајот за парични текови, при евидентирањето на оперативните активности се врши утврдување на ефектите што ги предизвикале одделните ставки на приходи и расходи од билансот на успех врз готовинската состојба на компанијата. Така, платените трошоци се евидентираат како одливи, наплатените приходи како приливи, неготовинските трошоци (амортизацијата) се игнорираат и слично. Исто така, готовинските текови од оперативните активности се групираат според субјектите со кои истите се остварени, како што се: приливи од купувачите, одливи кон добавувачите, одливи кон работниците и државата.⁷ Во секој случај, независно од постапката која се користи во зависност од примената на директниот или индиректниот метод, крајната вредност на готовинскиот тек од оперативните активности треба да биде еднаква.

⁷ James C. Van Horne, "Fundamentals of Financial Management", Prentice-Hall, Upper Saddle, NJ, 1998, pp.173-175.

При утврдување на готовинските текови од оперативните активности со користење на индиректната метода се тргнува од остварената нето добивка, искажана во билансот на успех и се продолжува со нејзини корекции.

Како готовински приливи од оперативните активности, со користење на индиректната метода, се јавуваат следните ставки:⁸

- Амортизацијата. Оваа ставка при утврдувањето на нето добивката во билансот на успех претставува трошок и има третман на минусна ставка. При составувањето на извештајот за готовински текови од оперативни активности амортизацијата се евидентира како прилив и се додава, од причина што истата претставува само пресметковна категорија која го покажува вредносното трошење на постојаните средства, а не вистински настанат трошок.

- Намалувања на обртните средства кои се презентирани во билансот на состојба. Тоа значи дека за дел од обртните средства се извршени одредени трансакции од кои се остварени приливи и се настанати промени во билансот на состојба во делот каде се евидентираат средствата.

- Зголемувањата на краткорочните обврски по било кој основ претставуваат готовински приливи, од кои настануваат промени во пасивата на билансот на состојба.

Ова се основните трансакции кои предизвикуваат приливи на готовински текови, што не значи дека во практиката не постојат и други оперативни трансакции кои се користат при изготвување на извештајот за парични текови.

Како готовински одливи, при составувањето на извештајот за готовински текови по пат на индиректната метода најчесто се јавуваат следните ставки:

- Потрошени финансиски средства за набавка на обртни средства;
- Зголемување на побарувањата од купувачите за продадени производи и услуги;
- Намалување на краткорочните обврски кон добавувачите, евидентирани во билансот на состојба.

Имајќи ги предвид сите горенаведени трансакции, со примената на индиректниот метод извештајот за готовински текови од оперативните активности се добива кога на остварената добивка во односниот пресметковен период се додаваат готовинските приливи, и од овој збир се одземаат готовинските одливи.

Во групата на основни инвестициони активности кои предизвикуваат готовински приливи спаѓаат: продажба на недвижности, постројки и опрема, продажба на сопственички и должнички инструменти, наплата на главнина на заеми, термински договори за инвестициони цели, поврат на даноци и други слични трансакции. Основни инвестициони активности кои предизвикуваат одлив на готовина од компанијата се: плаќања за недвижности, постројки и опрема, преземање на капитал, купување на должнички инструменти, одобрување на заеми и слично.

Нето готовинскиот тек од инвестиционите активности, кој се добива кога од вкупните приливи ќе се одземаат вкупните одливи предизвикани од инвестициона активност, вообичаено е со негативен предзнак. Ова е од причина што целта на инвестициите е остварување на развојот на компанијата и затоа готовинските одливи би требало да се поголеми од готовинските приливи по овој основ.

⁸ Неда Петроска-Ангеловска, „Готовинскиот тек и ликвидноста во претпријатијата“, Скопје, 2007, стр.241.

Реализацијата на финансиските активности на компанијата, кои се насочени кон финансирање на нејзиното опстојување и развој, предизвикува приливи и одливи на финансиски средства. Финансиските активности кои овозможуваат обезбедување и користење на кредити, издавање на акции, обврзници и други хартии од вредност, задржување на дивиденда и други слични активности, ги претставуваат готовинските приливи. Додека, готовинските одливи од финансиските активности опфаќаат: измирување на обврски по кредити, повлекување на обврзници, купување на акции и други хартии од вредност и исплата на дивиденда.

Од донесените финансиски одлуки од страна на менаџментот на компанијата зависи и остварувањето на готовинските приливи и одливи од финансиските активности и целокупниот развој на компанијата.

Откако ќе се пресметаат готовинските текови од одделните видови активности (оперативни, инвестициски и финансиски), останува истите да се агрегираат во конечниот извештај за готовински текови и да се определи крајното салдо на парични средства со кои располага компанијата на крајот на пресметковниот период. Вака изготвениот извештај има големо значење во дополнувањето на информациите кои се добиваат од останатите финансиски извештаи. Извештајот за парични текови претставува и појдовна основа во донесување на деловни одлуки од страна на сопствениците на капиталот и сите заинтересирани субјекти кои имаат потреба од оценка на способноста на компанијата да генерира идни парични текови.

3. Управување со готовинскиот тек и ликвидноста

Ликвидноста, како основен принцип во водењето на финансиската политика на компанијата ја покажува финансиската способност на компанијата за навремено извршување на сите достасани обврски, по сите основи. Оваа способност на компанијата зависи од брзината на трансформација на материјалните средства во готовина од една страна, и од временскиот распоред на доспевање на обврските за плаќање, од друга страна.⁹

Извештајот за готовински текови обезбедува информации за ликвидноста на компанијата и нејзината способност да го финансира порастот на интерно генерираните фондови.

Од причина што за една компанија е подеднакво штетна како превисоката, така и прениската ликвидност, при концепирањето и водењето на финансиската политика на компанијата се поставува прашањето за одржување на оптимална ликвидност. Тоа е ликвидноста која е потребна да се постигне за да се овозможи навремено извршување на сите обврски на компанијата, но истовремено и почитување на принципот на рентабилност во работењето.

Репродуцирањето на готовинските текови, содржани во извештајот за готовински текови, претставува основа за постигнување на потребниот степен на ликвидност на компанијата и нејзино одржување и развој. Од друга страна, одржувањето на ликвидноста е основен услов за постојано генерирање на готовински текови. Затоа и ликвидноста може да се толкува како финансиска

⁹ *ibid*, стр.295.

рамнотежа помеѓу готовинските приливи и готовинските одливи во одреден временски период. Од тука, остварувањето на вишок на готовинските приливи над одливите означува и повисока ликвидност од оптималната, и обратно, повисокиот одлив на готовина во однос на приливот доведува до пониска ликвидност во работењето на компанијата.

Поради меѓусебната поврзаност на готовинските текови и ликвидноста и нивното влијание врз работењето и успехот на компанијата, се јавува потреба од нивно предвидување и прогнозирање. Со ова предвидување се анализира можноста на компанијата, преку извршување на оперативните, инвестициски и финансиски активности да генерира доволно идни готовински текови, со кои ќе се обезбеди нејзината ликвидност. Ова предвидување подразбира постигнување на динамичко усогласување на готовинските приливи и готовинските одливи, што значи дека готовинските приливи треба според нивната вредност и периодот на остварување да бидат еднакви со вредноста и времето на доспевање на обврските. Овој методолошки приод на предвидување и одржување на ликвидноста е доста сложен и несигурен, затоа што истиот не опфаќа предвидување на резервна готовина за покривање на евентуалните нарушувања на рамнотежата помеѓу готовинските приливи и одливи. Ваквите нарушувања може да се појават поради нецелосно користење на финансиските средства во процесот на репродукција, остварување на пониска рентабилност во работењето, несигурноста во процесот на мобилизација на средствата поради несигурност на деловните партнери и слично. Сето ова доведува до потешкотии и неостварување на саканата ликвидност на компанијата.

Од аспект на времето за кое се врши предвидување на готовинските текови, а со тоа и одржување на ликвидноста во работењето, како основни се јавуваат годишното и оперативното предвидување на готовинските текови. Годишното предвидување е сеопфтно предвидување, додека оперативното предвидување претставува операционализација на годишното предвидување и се однесува на пократки временски интервали, за кои се предвидуваат готовинските приливи и одливи.

Самото предвидување на готовинските текови и ликвидноста, а со тоа и нивно управување во правец на постигнување на поголема ефикасност во работењето, се заснова на претходна детална анализа на комплетните финансиски извештаи на компанијата за тековната и претходните години. За оваа цел неизбежно се користат и финансиските извештаи на останатите компании од соодветната дејност, за да се согледаат трендовите и законитостите во развојот на готовинските приливи и одливи, конјуктурните движења во дејноста и други сознанија кои се користат за пореално предвидување на идната ликвидност.

Имајќи ги предвид бројните фактори кои влијаат врз генерирањето на готовинските текови и остварувањето на потребната ликвидност, управувањето со нив бара преземање на одредени активности од страна на сите вработени и менаџментот на компанијата. Меѓу главните активности кои треба да се преземат, врз основа на претходно донесени одлуки од страна на раководните тела за остварување на предвидените готовински текови и ликвидност, се оние поврзани со процесот на финансирање, оптимализација на залихите и односите со деловните партнери.

Покрај овие, постојат и други прашања кои треба да се земат предвид при предвидување на готовинските текови и ликвидноста, како што се:

распределба на нето добивката на дивиденди и акумулација, анализа на вкупните стопански движења и нивното влијание врз готовинските текови на компанијата, испитување на можностите за користење на туѓи извори на средства за одржување на ликвидноста и друго.

Квалитетната и целосна анализа на извештајот за готовински текови обезбедува објективни информации за:

- Способноста на компанијата да генерира готовински текови од работењето;
- Трендовите на компнетите во готовинскиот тек и влијанието на одлуките за инвестирање и финансирање врз состојбата на паричните средства;
- Одлуките на менаџментот за критичните области, како политиката на финансирање (левериџ), политиката на дивиденди и инвестициите за развој.

Заедничка цел на сите активности кои се преземаат од страна на сите вработени и служби во една компанија се насочени кон остварување на една задача: зголемување на готовинските приливи, намалување на готовинските одливи и нивна што е можно поголема временска усогласеност. Остварувањето на оваа цел води до успешно управување со готовинските текови и ликвидноста и на крајот, остварување на повисок финансиски резултат.

ЗАКЛУЧОК

Ниту извештајот за готовински текови, ниту билансот на успех сами по себе не содржат значајни информации за одлучување. Податоците од билансот на успех и билансот на состојба треба да се комбинираат со податоците од извештајот за готовински текови, со цел се утврди способноста на компанијата да ги реализира средствата базирани на објавените приходи и да ги подмири обврските кои произлегуваат од пресметаните трошоци. На овој начин му се помага на финансискиот аналитичар во развој на релевантно мерило за вреднување на вкупното работење на компанијата.

Користена литература:

1. Gilman Stephen, "Analyzing Financial Statements", Read books, 2007.
2. Gonedes J. Nicholas, "Analysis of Financial Statements: Financial Accounting and the Capital Market", American Accounting Association, 1989.
3. Gray Charles, Laib Brian, "Financial Statement analysis: Understand and Interpret Financial Results for Better Management, Investment and credit Decisions", Iorman Education Services, 2006.